

6108

۱۹۵۵

۲

۶۸

باقری

الدائمین

www.ketab.ir

سرشناسه : دیالمه، سیدعبدالحمید، ۱۳۳۳-۱۳۶۰

عنوان و نام پدیدآور: مذهب در بوته تاریخ / سخنرانی شهید عبدالحمید دیالمه
مشخصات نشر: قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف، ۱۳۸۸.
مشخصات ظاهری: ۶۸ ص: ۱۷/۵ × ۱۹ س.م.

شابک: 1-242-441-600-978

وضعیت فهرست نویسی: قیپا

موضوع: دیالمه، عبدالحمید، ۱۳۳۳-۱۳۶۰ -- وعظ

موضوع: دین

موضوع: Religion

شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف

رده بندی کنگره: BP۲۳۰/۲

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۳۳

شماره کتابشناسی ملی: ۵۷۳۶۷۳۹

مذهب در بوتهٔ تاریخ

سخنرانی شهید دکتر عبدالحمید دیالمه

مکان: دانشکده ادبیات - مشهد

نشر مصارف

نشر معارف

مذهب و سونو سوانح

نویسنده: سید عبد الحمید دیالمه

ویراستار: مؤسسه ویراستاران

صفحه آرا: حسین قاسمیان

طرح جلد: محمد صادق صالحی

ناشر: دفتر نشر معارف

نوبت چاپ: دوم، ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۱-۲۴۲-۱

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

- اراک: ۰۲۸-۳۲۲۲۹۰۸۶ ■ ارومیه: ۰۴۴-۳۲۲۵۶۴۶۱ ■ اصفهان: ۰۳۱-۳۲۳۵۱۳۴۱
- اهواز: ۰۶۱-۳۲۳۲۸۰۰۰ ■ ایلام: ۰۸۴-۳۳۳۶۸۵۷ ■ بجنورد: ۰۵۸-۳۲۳۴۳۲۷۸
- بندرعباس: ۰۷۶-۳۳۶۱۷۵۵۷ ■ بیرجند: ۰۵۶-۳۳۴۲۳۵۱۲ ■ تهران: ۰۲۱-۸۸۱۱۲۱۲
- رشت: ۰۱۴-۳۳۳۳۴۵۶۹ ■ زاهدان: ۰۵۴-۳۳۳۲۸۸۷۹ ■ زنجان: ۰۲۴-۳۳۳۴۶۴۲۵
- ساری: ۰۱۱-۳۳۳۴۲۳۳۰ ■ سمنان: ۰۲۲-۳۳۴۵۳۲۱۱ ■ شهرکرد: ۰۳۸-۳۳۳۵۰۰۰۴
- شیراز: ۰۷۱-۳۳۳۴۴۶۱۴ ■ قزوین: ۰۷۶-۳۳۳۴۰۰۲۸ ■ قم: ۰۲۵-۳۳۳۴۷۱۵۷
- کرمان: ۰۳۴-۳۳۳۳۱۴۶۶ ■ کرمانشاه: ۰۸۴-۳۳۳۳۲۸۴۱۱ ■ گرگان: ۰۱۷-۳۳۳۳۷۸۰
- مشهد: ۰۵۱-۳۳۳۳۰۱۱۹ ■ یاسوج: ۰۷۶-۳۳۳۳۳۴۰۳ ■ یزد: ۰۳۵-۴۴۳۳۰۳۳۱

 @NashreMaaref

E-mail: info@nashremaaref.ir

www.nashremaaref.ir

کتابخانه

■ مقدمه

گام زدن در مسیر احیای اندیشه دینی، لزوماً نیازمند گذر عمر و تجربه‌های طولانی نیست، بلکه درک عمیق رفتارهای پیامبر رحمت صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، امامان شیعه عَلَيْهِمُ السَّلَام، دست پرورده‌های آنان و علمای مکتب، می‌تواند در بسین جوانی نیز به دست آید؛ به همین سبب می‌توان در این مسیر، ردیای جوانی مخلص همچون شهید دکتر دیالمه را دید و طنین صدای دردمندش را شنید، آنگاه که حرکت خود را «احیای تفکرات شیعی» نامید.

او همه کس بود و هیچ نبود؛ زیرا با وجود کسب دانشی عمیق در فهم دین، ادعایی نداشت. وی راه میان‌بری را که خود در جوانی برای فهم دقیق دین پیموده بود، سخاوتمندانه به دیگران نیز نشان داد.

شهید دیالمه ادعای عارف‌پیشگی نداشت، اما از معرفت بهره‌مند بود. فیلسوف مسلک نبود، ولی در خردورزی کم‌نظیر بود. دنیا‌گریز نبود، اما دنیایش با دنیای جوانان

هم‌سن‌وسالش متفاوت بود. مرزبندی‌اش با گروه‌ها و تشکلهایی که با اسلام زاویه داشتند، روشن بود و در عین حال، بیش از خود آنان، بر افکار انحرافی و اندیشه‌های باطلشان تسلط داشت. پشتوانه صلابتش در روز، اشک‌های عاجزانه شب‌هایش بود.

او رسول اندیشه‌ای بود که آن را با همه وجود باور داشت؛ مُرّح مکتبی بود که خود تربیت یافته آن بود و راهبر راهی که بیش از دیگران رهرو آن بود.

بصیرت دیدی، بی‌اعتنایی به دنیا، حرص و ورزیدن برای هدایت دیگران، تواضع و مهربانی، دانش وافر، سعه صدر، شجاعت و منشی نوأم با وقار، تنها بخشی از کاریزمای شخصیت پرنفوذ او بود؛ همان که حتی آنان که طالب راه او نبودند، خودش را می‌خواستند!

آغاز درخشش شهاب وجودش، در سال‌های اوج‌گیری اختناق و استبداد رژیم منحوس پهلوی در این آب و خاک بود و اوج نورافشانی‌اش در بحبوحه شیخون براندیشه نسلی بود که اگر جهت نمی‌یافت، به تاراج افکار شیطانی و النطایی می‌رفت.

سال‌های ۱۳۵۶ تا ۱۳۵۷ نقطه عطف انقلاب اسلامی است؛ زیرا در آن سال‌ها، اسلامیت نهضت در حال هویت‌یابی بود و انقلابیون مسلمان در حال نیرومند شدن بودند. شعارهای اسلامی و خط‌مشی رهبر کبیر انقلاب، حضرت امام خمینی علیه السلام، برای توده‌های مردم بیش از پیش اهمیت

می یافت و گرایش ها به سمت وسوی بازفهمی ارزش های اسلامی در اوج بود.

این گرایش و اقبال عمومی در فضای اجتماع، به ویژه در میان قشر دانشجو و فرهیخته، بستری را برای افراد و گروه های مختلف مهیا می کرد تا خواسته های حزبی، فردی و گروهی خود را با شکلی از دین بیامیزند و به جامعه عرضه کنند.

نامتوازن بودن رشد سیاسی جوانان با رشد دینی آنها، دست اندیشیدن را در معرض تهدید سیاست زدگی قرار داده بود؛ به گونه ای که جریان های ناسالم سیاسی، با برجسب های مذهبی، هریک از افراد جامعه را به راهی که خود می خواست، فرامی خواند. گروهک های انحرافی می کوشیدند بر جایگاه های فرهنگی و انقلابی، قدرت و تسلط یابند و این همان چیزی بود که شهید دیالمه را درباره آینده اسلام و انقلاب اسلامی به شدت نگران می کرد؛ یعنی افکندن انقلاب به دست نااهلان! دیالمه با نگاه جامعش به ضعف های فکری و انحراف های موجود در جامعه آن روز، چاره را در دو حرکت می بینید:

۱. تدوین مفاهیم صحیح دینی و تبیین آن برای نسل

جوان؛

۲. به نقد کشیدن اندیشه های انحرافی و التقاطی.

او سنگرسازی برای حفظ و اعتلای اندیشه دینی را از آشفته ترین بازار آن روز، یعنی دانشگاه، آغاز کرد. «معیار بخشی» ویژگی مهم کلاس های درس شهید دیالمه بود تا مخاطبانش را با شاخص ها و موازین دینی آشنا سازد؛ با این هدف که در

دام گروه‌ها و جریان‌های ضد اسلامی مطرح آن روز جامعه گرفتار نشوند.

باید توجه کرد که مخاطبان شهید دیالمه، نسل جوان دانشگاهی بودند که اطلاعات دینی آنها اندک بود و معیاری برای شناخت حق از باطل نداشتند؛ از این رو نگاه شهید دیالمه، موضوع محور نیست تا هر بحثی که خود بر آن تسلط دارد، بیان کند، بلکه مسئله محور است. او بیش از آن که بپندیشد چه بگوید، در پی آن است که چرا بگوید و محتوایی که در کلاس درس او مطرح می‌شود، پاسخ‌گوی کدام نیاز مخاطب است.

مروری بر عناوین سخنرانی‌های شهید، اثبات‌کننده همین حقیقت است. او با طرح مباحثی چون: *انسان خلوت و خلوت انسان*، *طراح هدایتی*، *مذهب در بوتۀ تاریخ*، *انسان در قالب زمان*، و *الیناسیون (از خود بیگانگی جامعه)*، در پی ترسیم انسان‌شناسی اسلامی و نقش مذهب در زندگی آدمی بود و در این باره، دیدگاه‌هایی که ریشه‌نیاز به مذهب را در نظریۀ ترس، طبقه حاکم و طبقه محکوم، نظریۀ فروید و... مطرح می‌کردند، به چالش کشید.

او برای نخستین بار در سطح دانشگاه، به جای طرح مباحثی مانند «جامعه بی طبقه توحیدی» و «خودسازی انقلابی» که عناوین رایج آن روز بودند از «صیورت انسان بر صراط مستقیم» سخن گفت و با طرح ضوابط حرکت در این راه، از جمله زهد، آزاداندیشی، صبر، توکل، شفاعت، فقر، قضا

وقدر، امام و انتظار، مفاهیم اصیل و دقیق شیعی و تفاوت آن با مفاهیم دیگر را بازخوانی کرد^۱ تا نشان دهد دغدغه‌ها و دل‌مشغولی‌های او از سنخی دیگر است و می‌کوشد نقشه راهی را که قرآن کریم برای سعادت انسان بیان داشته، ترسیم نماید.

این مباحث که پیش از انقلاب، طی سال‌های ۵۲-۵۶ در جمع‌های کوچک دانشجویی آغاز شده بود، پس از پیروزی انقلاب اسلامی با مساعد شدن فضای دانشگاه، در جلسات گسترده‌تری مطرح شد و جنبه عمومی و رسمی یافت. عناوین در **رتبه‌های ثقان**، **رسالة حقوقیه امام سجاد علیه السلام**، **اگر فاطمه علیها السلام نبود، جایگاه و موقعیت زن در جامعه اسلامی** و ده‌ها عنوان دیگر که امروزه به آسانی در رشته‌ها و سخنرانی‌های سایر محققان یافت می‌شود، از زبان شهید مطرح شد؛ عناوینی که در میان جوانان هم‌عصر او مطرح نبود و در نسل دانشگاهی غریب می‌نمود.

آنچه ضرورت ژرف‌اندیشی در زندگی شهید دیالمه را بیشتر می‌کند آن است که «مطالعات دینی»، تخصص دانشگاهی او نبود.^۲ او دانشجوی رشته الهیات و گرایش‌های مرتبط با علم حوزه علمی نبود تا تلاش‌های او حرکتی در راستای فعالیت‌های علمی-تخصصی او به شمار آید، بلکه آنچه دیالمه را واداشت تا به «مباحث دینی» وارد شود، احساس تکلیف دینی به عنوان

۱. این مجموعه سخنان در سال ۱۳۹۵ در ۹ جلد به چاپ رسید.

۲. رشته دانشگاهی شهید، دکترای داروسازی از دانشگاه فردوسی مشهد بود.

یک مسلمان پیرو مکتب اهل بیت علیهم السلام بود. به باور او، فهم دقیق دین و مسئولیت ترویج آن به قدر توان، تکلیف همهٔ مسلمانان است؛ از این رو با سبک زندگی خود، افقی فراروی نسل جوان گشود که در آن، مسئولیت دینی، فراتر از هر تخصص و رشتهٔ علمی، محور همهٔ تلاش‌ها و معنای زندگی است. در این میان، دغدغهٔ چشم‌انداز آیندهٔ اسلام و انقلاب اسلامی با تکیه بر اندیشه‌های شیعی، از نگاه تیزبین شهید دیالمه مخفی نماند؛ زیرا او دست‌هایی که نابودی این حرکت را هدف خود قرار داده بودند، به خوبی شناخته بود.

مباحثی همچون اسلام قدرت بزرگ فردا، آمریکا طراح استراتژی سقوط اسلام و مبارزات ضد امپریالیستی، مرجعیت و روحانیت، ولایت فقیه و آزادی چیست، گویای همین حساسیت و آینده‌نگری شهید بود. خطری که او از ناحیه نظریات التقاطی حس می‌کرد، سبب شد برخی گروه‌ها و جریان‌های انحرافی که مواضع رسمی مکتوب و منتشر شده داشتند، به‌طور مستقیم در معرض طرح و نقد شهید قرار بگیرند. **مرام‌نامه‌های کمونیستی، تبیین جهان، تقسیم‌نامه‌ها و بعثت دائمی،^۲ قیام موسی علیه السلام، طلوع زن مسلمان** و ...

۱. سلسله کتب مبانی ایدئولوژیک سازمان منافقین (سازمان مجاهدین خلق) که در یازده جلسه سخنرانی، با عنوان «تبیین تبیین جهان» به نقد کشیده شد.

۲. دو عنوان از کتب منتشر شدهٔ ابوالحسن بنی‌صدر که شهید دیالمه قبل از ریاست جمهوری بنی‌صدر آنها را به نقد کشید.

۳. به قلم زهرا رهنورد که به‌وسیلهٔ شهید دیالمه به نقد کشیده شد.

از جمله اندیشه‌های مکتوبی بود که شهید دیالمه در آنها امتزاج و التقاط حق و باطل را به خوبی دید و با برگزاری جلسات مشروح نقد، فاصله آن‌ها با حقیقت اسلام را به خوبی تبیین نمود. این تلاش به مفهوم واقعی کلمه، «برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی» در دانشگاه و در متن جامعه بود.

اکنون با گذشت بیش از سه دهه از زمان طرح این مباحث، همچنان جامعه اسلامی تشنه کلام زلال شهید در ترسیم خط اصل اسلامی-شیعی و مبانی انقلاب اسلامی است؛ امری که ضرورت چاپ و نشر آن اندیشه‌ها را بیش از پیش آشکار کرده است.

براین اساس در دوره دوم انتشار سلسله سخنرانی‌های شهید، عناوین طرح هدایتی، انسان در قالب زمان، از خودبیگانگی جامعه، مذهب در ریشه تاریخ، ربوبیت، معرکه اصلی انبیا علیهم السلام، مرجعیت و برحانیت، ولایت فقیه، اسلام و مبارزات ضد امپریالیستی، و اسلام، تقدیر بزرگ فردا تقدیم نسل جوان شده است.

گرچه مطالعه این مجموعه، لذت شنیدن و جرعه جرعه نوشیدن همه لحظات حضور در درس شهید را ندارد، اما بی‌گمان گزیده‌ای مکتوب از آن فریادهای خالصانه، همچنان روشنگر راه جویندگان حقیقت خواهد بود.

مرکز نشر آثار و اندیشه‌های شهید دکتر دیالمه

www.chya-e-saghalain